

HÔN NHÂN VÀ GIA ĐÌNH CỦA NGƯỜI HOA Ở NAM BỘ

NGUYỄN BÍCH LÔI

Năm 2005, Nhà xuất bản Đại học quốc gia thành phố Hồ Chí Minh xuất bản cuốn sách *Hôn nhân và gia đình của người Hoa ở Nam Bộ*, của tác giả Nguyễn Duy Bích. Cuốn sách in khổ 14,5cm x 20,5cm, dày 246 trang. Ngoài Lời mở đầu, Kết luận, Phụ lục và Tài liệu tham khảo, cuốn sách có 3 chương: *Chương 1*, Khái quát về người Hoa ở Nam Bộ; *Chương 2*, Hôn nhân; *Chương 3*, Gia đình.

Nam Bộ là vùng đất có nhiều thành phần dân tộc cư trú như Việt, Hoa, Khơ me, Chăm,... Người Hoa đến Nam Bộ vào nhiều thời kỳ khác nhau và cũng do nhiều nguyên nhân. Trong quá trình định cư ở đây, người Hoa vừa phát huy nền văn hóa của mình, đồng thời cũng tiếp thu nhiều yếu tố văn hóa của người Việt, Khơ me, Chăm đã tạo nên yếu tố văn hóa mới mang đậm văn hóa Hoa Nam Bộ. Có lẽ cho đến nay, chúng ta còn chưa hiểu biết nhiều về hôn nhân, gia đình của dân tộc này ở vùng Nam Bộ. Nghiên cứu hôn nhân, gia đình của người Hoa Nam Bộ, thực chất là hiểu biết về những giá trị văn hóa của họ trong quá khứ, hiện tại và xu hướng phát triển của dân tộc này trong tương lai. Trên cơ sở nghiên cứu về hôn nhân gia đình cũng làm rõ về cấu trúc, loại hình gia đình, các thiết chế và nghi lễ trong gia đình người Hoa ở Nam Bộ.

Hôn nhân và gia đình của người Hoa ở Nam Bộ phản ánh những đặc trưng văn hóa tộc người, các mối quan hệ xã hội như kinh tế, văn hóa, giáo dục, đạo đức,... của họ.

Chương 1, tác giả giới thiệu khái quát về người Hoa ở Nam Bộ qua các điểm: Về quá trình

hình thành người Hoa ở Nam Bộ; Dân số và phân bố dân cư của cộng đồng người Hoa; Các hoạt động kinh tế, tổ chức xã hội, những hoạt động văn hóa của người Hoa.

Qua trình bày các thành tố văn hóa này, tác giả cung cấp cho người đọc những thông tin khái quát nhất, cơ bản nhất về cộng đồng người Hoa ở Nam Bộ. Quá trình hình thành cộng đồng người Hoa ở Nam Bộ theo tác giả thực tế là quá trình hội nhập của người Hoa vào cộng đồng cư dân ở vùng đất này. Đó cũng chính là quá trình chuyển từ kiều dân thành công dân. Người Hoa đã chung lưng đấu cật cùng các dân tộc Việt, Khơ me, Chăm khai phá và gìn giữ mảnh đất phương Nam của Tổ quốc ta. Và như vậy, văn hóa của người Hoa đã góp phần vào sự phong phú và đa dạng của văn hóa cộng đồng các dân tộc Việt Nam.

Biểu tượng nhà Lý trưng bày ở Hoàng Thành Hà Nội

Ảnh: Lê Thanh

Ch-ong 2, tác giả trình bày về: Những quan niệm trong hôn nhân; Các quy tắc và nghi lễ hôn nhân. Tác giả cho biết, hôn nhân của người Hoa đã và vẫn là một việc, một sự kiện quan trọng bậc nhất trong đời sống của một con người. Hôn nhân của các nhóm Hoa (Quảng Đông, Triều Châu, Phúc Kiến, Hải Nam, Họ) còn bảo lưu nhiều quan niệm, nguyên tắc hôn nhân truyền thống: lấy vợ, lấy chồng, sinh con, đẻ cái, nối dõi tông đường. Các quy tắc hôn nhân của người Hoa ở Nam Bộ có sự thống nhất giữa các nhóm (Quảng Đông, Phúc Kiến, Triều Châu, Hải Nam, Họ) và được bảo lưu đến ngày nay. Đó là nguyên tắc ngoại hôn dòng họ. Nghĩa là những người trong cùng một dòng họ dựa trên mối quan hệ huyết thống, kể cả trực hệ, bàng hệ, dù xa mấy đời cũng không được kết hôn với nhau. Chế độ hôn nhân một vợ một chồng đã được thiết lập trong lịch sử đối với người Hoa. Bên cạnh nguyên tắc ngoại hôn dòng họ, nguyên tắc hôn nhân đồng dân tộc lại được người Hoa Nam Bộ rất chú trọng để cố kết thêm cộng đồng dân tộc Hoa. Những quan niệm, nguyên tắc trong hôn nhân của người Hoa có nhiều nét tương đồng với hôn nhân của người Việt. Hiện nay hôn nhân của người Hoa có nhiều đổi mới, nhưng vẫn còn rôm rà, tốn kém.

Ch-ong 3, tác giả trình bày về: Những tiêu chí để phân loại gia đình; Hình thức và cấu trúc gia đình của người Hoa; Một số chức năng của gia đình; Những nghi lễ gia đình.

Nội dung chính của chương này, tác giả đi sâu khảo sát về hai loại hình gia đình của người Hoa: gia đình nhỏ và gia đình lớn; các mối quan hệ gia đình; mối quan hệ gia đình với dòng họ; một số chức năng của gia đình và nghi lễ gia đình. Nghiên cứu về gia đình người Hoa, tác giả cho rằng hiện nay gia đình nhỏ là loại hình gia đình chiếm ưu thế. Gia đình lớn chỉ tồn tại khi ông bà, cha mẹ còn, đến khi ông bà, cha mẹ qua đời loại hình gia đình này sẽ phân chia thành gia đình nhỏ. Gia đình của người Hoa còn chịu ảnh

hưởng nặng của Nho giáo. Tuy vậy, vai trò của phụ nữ được cải thiện đáng kể. Họ đóng vai trò quan trọng trong gia đình và ngoài xã hội. Ngoài công việc nội trợ, nuôi dạy con cái, phụ nữ người Hoa ngày nay giữ vị trí độc tôn trong các hoạt động tiểu thương, buôn bán dịch vụ. Gia đình người Hoa ở Nam Bộ còn lưu giữ khá nhiều phong tục, lễ nghi mang đậm truyền thống văn hóa tộc người như nghi lễ sinh đẻ, sinh nhật, đầy tháng, cưới xin, và đặc biệt trong tang ma. Do cộng cư lâu đời với người Việt, Khơ me, Chăm nên có sự giao lưu văn hóa sâu đậm, đã tạo thành một nét rất riêng biệt của gia đình người Hoa Nam Bộ. Gia đình người Hoa ở Nam Bộ vẫn lưu giữ được những truyền thống tốt đẹp như kính già, yêu trẻ, hiếu với ông bà cha mẹ. Đặc biệt, họ có truyền thống đoàn kết trong anh em, gia đình, họ hàng, những người đồng tộc, đồng hương. Trong gia đình còn bảo lưu khá nhiều phong tục, tập quán truyền thống trong sinh đẻ, đầy tháng, cưới hỏi, mừng thọ, tang ma, tín ngưỡng, tôn giáo,...

Cuốn sách này đã tạo ra sự hiểu biết đầy đủ hơn và có hệ thống hơn về hôn nhân và gia đình của người Hoa ở Nam Bộ nói riêng và người Hoa ở Việt Nam nói chung.

Mặc dù còn có những khiếm khuyết về bố cục, văn phong, song, nhìn chung cuốn sách này không chỉ có giá trị về khoa học, mà còn đóng góp vào việc xây dựng và bảo vệ những giá trị văn hoá truyền thống của dân tộc Hoa nói riêng, các dân tộc ở Việt Nam nói chung. Theo chúng tôi, đóng góp có ý nghĩa nhất của công trình này là nguồn tài liệu bước đầu đã được hệ thống và xử lý, nhất là tài liệu thực địa do chính bản thân các tác giả sưu tầm. Đây là một công trình khoa học có chất lượng, có đóng góp về mặt khoa học và thực tiễn.

